

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ СФЕРИ

ЛЮБЧИЧ АННА МИКОЛАЇВНА

кандидат юридичних наук, старший дослідник,
учений секретар НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0002-6492-4179

УДК 346.5

DOI 10.37772/2518-1718-2025-2(50)-11

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНУ НАУКОВУ СПІЛЬНОТУ

У науковій роботі, яка виконана в рамках теми фундаментального дослідження «Правові механізми нової науково-дослідницької інфраструктури» (РК УкрІНТЕІ № 0121U113768), відображається огляд актуальності теми інтеграції України в міжнародні наукові мережі, з акцентом на значення науки та технологій для економічного розвитку та соціального прогресу. Розкритий аналіз поточного стану наукової діяльності в Україні, включаючи сильні та слабкі сторони, а також існуючі проблеми, такі як фінансування, відтік кадрів та застаріла інфраструктура. Виокремлюються основні перешкоди, з якими стикається Україна на шляху до інтеграції, таких як недостатнє фінансування, регуляторні бар'єри та відтік наукових кадрів.

В статті окреслюються можливі шляхи подолання викликів, включаючи необхідність збільшення фінансування науки, розвиток міжнародних партнерств та модернізацію дослідницької інфраструктури. У висновку відображаються важливості інтеграції України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур для розвитку наукового потенціалу країни та рекомендації щодо подальших дій.

Ключові слова. Дослідницька інфраструктура; науковий потенціал; наукова діяльність.

Постановка проблеми. Інтеграція України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур є надзвичайно актуальним завданням, яке має вирішальне значення для розвитку наукової сфери країни. Проблема інтеграції охоплює кілька ключових аспектів:

1. Відставання в наукових дослідженнях: Українська наука стикається з серйозними викликами, такими як застаріла інфраструктура, недостатнє фінансування та обмежені можливості для проведення сучасних досліджень. Це призводить до відставання у порівнянні з країнами Європи та світу.

2. Відтік наукових кадрів: Багато талановитих вчених і дослідників залишають Україну в пошуках кращих умов для роботи та розвитку кар'єри за кордоном. Це створює дефіцит кваліфікованих кадрів і знижує конкурентоспроможність наукової спільноти.

3. Обмежений доступ до міжнародних проектів: Українські науковці часто не мають можливості брати участь у великих міжнародних наукових проектах через недостатню інтеграцію в глобальні дослід-

ницькі мережі. Це обмежує їхній доступ до нових технологій, знань та фінансування.

4. Необхідність модернізації: Для інтеграції в європейські та світові дослідницькі інфраструктури Україні потрібно модернізувати свою наукову базу, впроваджувати нові технології та підходи, а також розвивати інфраструктуру для проведення високоякісних досліджень.

5. Регуляторні бар'єри: Існуючі законодавчі та адміністративні перешкоди можуть ускладнювати співпрацю з міжнародними партнерами, що гальмує процес інтеграції.

Таким чином, інтеграція України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур є складним і багатограним процесом, який потребує комплексного підходу, включаючи зміни в політиці, фінансуванні та організації наукової діяльності. Вирішення цих проблем є критично важливим для забезпечення сталого розвитку науки в Україні та її інтеграції в глобальний науковий простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців звертається увага на роботи: Павлютіна Ю., Головащенко О., Шаповалова О. та ін.

Публікації в журналах, таких як «Research Policy» та «Science and Public» Policy, підкреслюють важливість участі України програмах ЄС, таких як Horizon Europe, для підвищення конкурентоспроможності її науки. Дослідження, проведені у рамках таких програм показують, що Україна має можливість брати участь у міжнародних проектах, отримуючи доступ до фінансування та нових технологій.

Головащенко О. акцентує увагу на тому, що для приведення у відповідність вітчизняного законодавства, необхідно визначити пріоритетні напрямки вдосконалення національних дослідницьких та інноваційних систем в Україні, що у свою чергу потребує врахування пріоритетів та досвіду ERA [1].

Нещодавно був представлений на обговорення драфт Horizon Europe Work Programme 2025, де передбачено, що заходи в рамках напрямку INFRASERV - Послуги дослідницької інфраструктури для підтримки досліджень у сфері охорони здоров'я, прискорення «зеленого» переходу та цифрової трансформації, а також просування прикордонних знань (2025) мають сприяти прискореному доступу українських дослідників з підконтрольних уряду територій шляхом проведення спеціальних інформаційно-просвітницьких заходів, підтримки у підготовці заявок на конкурси доступу, пріоритету відбору за рівних наукових заслуг, а також розширеного спеціального навчання та збільшення тривалості візитів (понад 3 місяці) [2].

В Україні розроблено Концепцію щодо інтеграції в європейську науку. Так, в Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року акцентує увагу на модернізації дослідницької інфраструктури та залученні міжнародних партнерів [3]. Публікації в українських наукових журналах, таких як «Наука України» та «Науковий вісник», детально описують ці стратегії та їх реалізацію.

Павлютін Ю. в своїй праці робить висновок, що незважаючи на визначення концептуальних засад розвитку дослідницьких інфраструктур до введення воєнного стану, відповідна цільова програма досі не прийнята та має статус проекту, тому, враховуючи поточні виклики, ці засади потребують вдосконалення із розробленням нової Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні оновленого терміну реалізації. Крім цього, вбачається за доцільне продовжити процес удосконалення чинного законодавства (в тому числі і документів державного стратегічного планування) щодо функціонування дослідницьких інфраструктур

із застосуванням системного підходу, що забезпечить належний рівень розвитку та відновлення системи дослідницьких інфраструктур [4].

Важливу роль у інтеграції відіграють партнерства з міжнародними організаціями, такими як UNESCO (ЮНЕСКО) та OECD (ОЕСР). Дослідження в цих контекстах показують, що співпраця може сприяти обміну знаннями та досвідом, що є критично важливим для розвитку української науки.

1. Співпраця з UNESCO окреслює наступні аспекти [5]:

а. Розвиток освіти та науки:

- UNESCO активно підтримує ініціативи, спрямовані на розвиток системи освіти в Україні, включаючи вищу освіту та наукові дослідження.

- Україна бере участь у програмах UNESCO, які фокусуються на забезпеченні якості освіти, розвитку наукових установ і підвищенні кваліфікації викладачів.

б. Дослідження та обмін знаннями:

- Участь в міжнародних проектах і дослідженнях, які організовуються під егідою UNESCO, дозволяє українським науковцям обмінюватися досвідом з колегами з інших країн.

- Це включає участь у конференціях, семінарах та тренінгах, що сприяє розвитку нових ідей і підходів у науці.

с. Збереження культурної спадщини:

- UNESCO підтримує проекти, пов'язані зі збереженням культурної спадщини України, що також має науковий аспект.

- Це відкриває можливості для міждисциплінарних досліджень, які поєднують науку, культуру та освіту.

2. Співпраця з OECD включає наступні аспекти [6]:

а. Політика в галузі науки і технологій:

- OECD розробляє рекомендації та політики, які допомагають країнам покращувати свої системи наукових досліджень і інновацій.

- Україна може використовувати ці рекомендації для вдосконалення своєї наукової політики, залучення інвестицій у науку та технології.

б. Оцінка системи освіти:

- OECD проводить оцінювання системи освіти через програми, такі як PISA (Програма міжнародного оцінювання учнів).

- Результати цих оцінювань допомагають Україні визначити слабкі місця в освітній системі і вжити заходів для їх покращення.

с. Обмін кращими практиками:

- Україна має можливість отримати доступ до бази даних кращих практик у сфері науки і освіти від країн-членів OECD.

- Це може включати інформацію про успішні

програми, стратегії розвитку науки та інновацій, а також підходи до управління науковими установами.

Загальними перевагами партнерств є:

- Фінансування та ресурси: Партнерства з UNESCO та OECD можуть забезпечити фінансову підтримку для реалізації наукових проєктів і програм.

- Міжнародна видимість: Співпраця з міжнародними організаціями підвищує видимість українських наукових установ на міжнародному рівні.

- Стратегічні альянси: Партнерства відкривають можливості для створення стратегічних альянсів з іншими країнами та організаціями, що може призвести до спільних досліджень і проєктів.

Останні публікації в соціологічних та економічних журналах, таких як «Journal of International Migration and Integration», аналізують проблеми відтоку наукових кадрів з України. Автори підкреслюють, що для запобігання цьому процесу необхідно створити сприятливі умови для роботи вчених в Україні.

Публікації у фахових журналах, таких як «Infrastructure» та «Journal of Research Infrastructure», розглядають конкретні проєкти модернізації дослідницької інфраструктури в Україні. Це включає будівництво нових лабораторій, оновлення обладнання та впровадження нових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що інтеграція України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур є складним, але необхідним процесом. Важливою умовою цього процесу є активна участь України в міжнародних програмах, модернізація наукової інфраструктури та створення сприятливого середовища для науковців. Подальші дослідження повинні зосередитися на оцінці ефективності вже реалізованих ініціатив та пошуку нових шляхів для інтеграції в глобальний науковий простір.

Мета статті. Дослідити та проаналізувати процес інтеграції України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур, виявити основні виклики та можливості, що виникають у цьому контексті, а також оцінити вплив інтеграції на розвиток наукової діяльності в Україні. Стаття має на меті підкреслити важливість міжнародної співпраці в науці, визначити ключові стратегії для покращення доступу українських дослідників до глобальних наукових мереж і ресурсів, а також розглянути роль державної політики та фінансування в підтримці цієї інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Науково-дослідницька інфраструктура є важливим елементом розвитку будь-якої держави, оскільки вона забезпечує умови для проведення наукових досліджень, впровадження інновацій і розвитку високих технологій. Для

України, яка наразі знаходиться в процесі євроінтеграції, удосконалення науково-дослідницької інфраструктури стає надзвичайно актуальним завданням. Воно не лише сприяє поліпшенню наукових результатів, а й інтеграції країни у світову наукову спільноту.

Інтеграція України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур є важливим етапом у розвитку наукової діяльності та інноваційного потенціалу країни на міжнародній арені. У сучасному світі наука та технології стають ключовими факторами економічного зростання, соціального прогресу та забезпечення національної безпеки. Це забезпечує доступ українських дослідників до сучасних технологій, ресурсів та міжнародних колаборацій.

В Україні існує потужна наукова база, що складається з численних університетів, наукових установ та дослідницьких лабораторій. Проте, незважаючи на значний науковий потенціал, країна стикається з низкою проблем, таких як недостатнє фінансування науки, відтік кадрів, застаріла інфраструктура та обмежений доступ до міжнародних проєктів.

Україна підписала угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що включає зобов'язання щодо інтеграції в європейське наукове співтовариство.

Вказана Угода була підписана 27 червня 2014 року [7] і стала важливим кроком у напрямку євроінтеграції України. Ця угода охоплює широкий спектр питань, включаючи політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти. Одним із ключових елементів угоди є зобов'язання України щодо інтеграції в європейське наукове співтовариство.

Інтеграція України в європейське наукове співтовариство — це стратегічний крок, який має на меті не лише покращення якості наукових досліджень в Україні, але й активну участь у глобальному науковому процесі. Це відкриває нові можливості для українських вчених, студентів та підприємців, сприяючи розвитку країни в цілому.

Так, стан науково-дослідницької інфраструктури забезпечує проведення досліджень на високому рівні та комерціалізацію наукових результатів, тому її розвиток є важливим фактором забезпечення інтеграції української науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір. Заходи державної політики щодо розвитку сфери науки мають бути спрямовані, насамперед, на удосконалення механізмів державної бюджетної підтримки функціонування науково-дослідної інфраструктури, поновлення науково-дослідницького потенціалу сфери наукової та науково-технічної діяльності [8].

19 березня 2025 року в Києві відбулося засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій. Де були обговорені основні питання, зокрема: Стратегічний розвиток науки у контексті європейської інтеграції.

Представлено оновлений стратегічний план МОН до 2027 року, який визначає ключові пріоритети:

- розвиток дослідницької інфраструктури;
- підтримка науковців та розширення кадрового потенціалу;
- інтеграція української науки в Європейський дослідницький простір;
- багатоканальне фінансування науки;
- цільове спрямування досліджень і розробок на розв'язання наукових проблем світового рівня та конкретних наукомістких завдань оборони [9].

Науково-дослідницька інфраструктура України включає в себе університети, наукові установи, лабораторії та центри, які мають на меті здійснення наукової діяльності в різних галузях. Однак, за роки незалежності, ця інфраструктура зазнала суттєвих змін, зокрема через фінансові, адміністративні та організаційні труднощі.

За останні роки в Україні вжито ряд заходів для модернізації науково-дослідницької інфраструктури.

Європейський Союз створив ряд програм і ініціатив, спрямованих на інтеграцію країн-членів та сусідніх держав у спільні наукові проекти. Програма «Горизонт Європа» є одним з основних інструментів фінансування наукових досліджень та інновацій в ЄС. Україна має можливість брати участь у цих програмах, що відкриває нові горизонти для співпраці з європейськими науковими установами.

Сукупність координаційних, стимулюючих та правових політичних інструментів посилила координацію науково-дослідних інфраструктур у європейському масштабі та зрештою призвела до створення окремого шару організацій, більш орієнтованих на ЄС, частково кооперуючи традиційний європейський ландшафт науково-дослідних інфраструктур міжурядових організацій «Великої науки». Ці події монополізували політичну увагу, перетворивши політику Комісії в галузі дослідницької політики щодо науко-

во-дослідних інфраструктур на нормативну відправну точку для національних політиків та наукових спільнот [10].

Незважаючи на існуючі можливості, Україні доводиться стикатися з кількома викликами:

- Фінансування: Нестача коштів для проведення досліджень і участі в міжнародних проектах.
- Регуляторні бар'єри: Відсутність чіткої політики підтримки науки та інновацій.
- Відтік кадрів: Багато талановитих науковців шукають можливості за кордоном.

Для успішної інтеграції України в європейські та світові дослідницькі інфраструктури необхідно:

- Забезпечити фінансування науки: Підвищення державного бюджету на науку та залучення приватних інвестицій.
- Розвивати міжнародні партнерства: Активна участь у міжнародних конференціях, семінарах та проектних ініціативах.

- Модернізувати дослідницьку інфраструктуру: Оновлення обладнання, впровадження нових технологій та методологій.

Висновки. Науково-дослідницька інфраструктура України перебуває на етапі трансформації в умовах євроінтеграції. Хоча країна стикається з численними викликами, спільні зусилля держави, наукової спільноти та міжнародних партнерів можуть суттєво покращити стан наукової сфери. Інвестиції у науку та дослідження, інтеграція в європейські наукові програми та розвиток інноваційної діяльності стануть ключовими факторами для успішної євроінтеграції України та її розвитку в майбутньому.

Інтеграція України до європейських і світових дослідницьких інфраструктур є складним, але необхідним процесом для розвитку науки і технологій в країні. Це вимагатиме зусиль з боку держави, наукової спільноти та бізнесу. Лише спільними зусиллями можна подолати існуючі виклики та реалізувати потенціал української науки на міжнародному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головащенко, О. (2022). Правова основа розбудови системи дослідницьких інфраструктур в Україні. *Право та інновації*, (3 (39)), 30–34. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3\(39\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-4)
2. European Commission. (2023). «Horizon Europe Work Programme 2025: Infrastructures». URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/dd9604e5-b71f-42f4-a250-d43981485697_en?filename=ec_rtd_he-wp-2025-infrastructures-pre.pdf
3. Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 14.04.2021 р. № 322-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>
4. Павлютін, Ю. (2024). Правові аспекти функціонування дослідницьких інфраструктур в Україні. *Право та інновації*, (3 (47)), 109–115. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3\(47\)-16](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)-16)
5. UNESCO. URL: https://unesco.org/about-us/?gad_source=1&gad_campaignid=15802272650&gbraid=0A-AAAABKANkABTA1pZ1dyiPtDHSxI8HYDC&gclid=Cj0KCQjwoNzABhDbARIsALfY8VMVDGaDFA-oEiFuq59Au3ti4gVyHqfP5dudkNX9SQXt4qRIwNkVYttAaAptLEALw_wcB

6. OECD. URL: <https://www.oecd.org/>
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
8. Павлютін, Ю. (2025). Напрями державного регулювання розвитку науково-дослідницьких інфраструктур під час дії воєнного стану в Україні. *Право та інновації*, 1 (49), 42–48. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-1\(49\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-1(49)-5)
9. Національна рада ухвалила ключові рішення щодо розвитку науки та технологій в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/news/natsionalna-rada-ukhvalyla-kliuchovi-rishennia-shchodo-rozvytku-nauky-ta-tekhnologii-v-ukraini>
10. Cramer, K. C., Rüffin, N. V. (2025). The Europeanisation of research infrastructure policy. *Minerva*, 63 (1), 45–68. <https://doi.org/10.1007/s11024-024-09544-0>

REFERENCES

1. Holovashchenko, O. (2022). Legal basis for the development of the research infrastructure system in Ukraine. *Law and Innovations*, 3 (39), 30–34. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3\(39\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-3(39)-4)
2. European Commission. (2023). *Horizon Europe Work Programme 2025: Infrastructures*. Retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/dd9604e5-b71f-42f4-a250-d43981485697_en?filename=ec_rtd_he-wp-2025-infrastructures-pre.pdf
3. Concept of the State Target Program for the Development of Research Infrastructures in Ukraine until 2026: Cabinet of Ministers of Ukraine Order No. 322-r of April 14, 2021. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>
4. Pavlyutin, Y. (2024). Legal aspects of the functioning of research infrastructures in Ukraine. *Law and Innovations*, 3 (47), 109–115. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3\(47\)-16](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-3(47)-16)
5. UNESCO. Retrieved from https://unescombw.org/about-us/?gad_source=1&gad_campaignid=15802272650&gbraid=0AAAAABKANkABTA1pZ1dyiPtDHSxI8HYDC&gclid=Cj0KCQjwoNzABhDbARIsALfY8VMVDGaDFAoEiFuq59Au3ti4gVyHqfP5dudkNX9SQXt4qRIwNkVYttAaAptlEALw_wcB
6. OECD. Retrieved from <https://www.oecd.org/>
7. Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand: Law of Ukraine No. 1678-VII of September 16, 2014. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
8. Pavlyutin, Y. (2025). Directions of state regulation of the development of scientific research infrastructures during martial law in Ukraine. *Law and Innovations*, 1 (49), 42–48. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-1\(49\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-1(49)-5)
9. National Council adopted key decisions regarding the development of science and technology in Ukraine. Retrieved from <https://mon.gov.ua/news/natsionalna-rada-ukhvalyla-kliuchovi-rishennia-shchodo-rozvytku-nauky-ta-tekhnologii-v-ukraini>
10. Cramer, K. C., & Rüffin, N. V. (2025). The Europeanisation of research infrastructure policy. *Minerva*, 63(1), 45–68. <https://doi.org/10.1007/s11024-024-09544-0>

LIUBCHYCH ANNA

PhD, senior researcher, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development NALS of Ukraine

CURRENT PROBLEMS AND PROSPECTS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMUNITY

Problem setting. Ukraine's integration into European and global research infrastructures is an extremely urgent task that is crucial for the development of the country's scientific sector. The problem of integration covers several key aspects:

1. Lagging behind in research: Ukrainian science faces serious challenges, such as outdated infrastructure, insufficient funding and limited opportunities to conduct modern research. This leads to a lag in comparison with European and global countries.
2. Outflow of scientific personnel: Many talented scientists and researchers leave Ukraine in search of

better working conditions and career development abroad. This creates a shortage of qualified personnel and reduces the competitiveness of the scientific community, etc.

Analysis of recent researches and publications. Among domestic scholars, attention is drawn to the works of: Pavliutina Y., Holovashchenko O., Shapovalova O., etc.

Publications in journals such as *Research Policy* and *Science and Public Policy* emphasise the importance of Ukraine's participation in EU programmes such as Horizon Europe to improve the competitiveness of its science. Studies conducted under such programmes show that Ukraine has the opportunity to participate in international projects, gaining access to funding and new technologies.

Target of research. To study and analyse the process of Ukraine's integration into European and global research infrastructures, to identify the main challenges and opportunities that arise in this context, and to assess the impact of integration on the development of scientific activity in Ukraine. The article aims to emphasise the importance of international cooperation in science, identify key strategies to improve access of Ukrainian researchers to global research networks and resources, and consider the role of public policy and funding in supporting this integration.

Article's main body. Ukraine's integration into European and global research infrastructures is an important stage in the development of the country's scientific activities and innovation potential in the international arena. In today's world, science and technology are becoming key factors for economic growth, social progress and national security. This provides Ukrainian researchers with access to modern technologies, resources and international collaborations.

Ukraine has a strong scientific base consisting of numerous universities, research institutions and research laboratories. However, despite its considerable scientific potential, the country faces a number of challenges, such as insufficient funding for science, outflow of personnel, outdated infrastructure and limited access to international projects.

Ukraine has signed an association agreement with the European Union, which includes a commitment to integrate into the European scientific community.

Conclusions and prospects for the development. Ukraine's integration into European and global research infrastructures is a complex but necessary process for the development of science and technology in the country. This will require efforts from the government, the scientific community and business. Only through joint efforts can we overcome the existing challenges and realise the potential of Ukrainian science at the international level.

Key words: Research infrastructure; research potential; research activities.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Любич А. М. Актуальні проблеми та перспективи інтеграції України в міжнародну наукову спільноту. *Право та інновації*. 2025. № 2 (50). С. 128–133.